

Meno kūriniai, atspindintys mūsų tautos gyvenimo momentus

Vieną liepos popietę Utenos kraštotyros muziejuje buvo pristatyta leliūniškio Antano Štaro medžio dirbinių paroda. Į ją susirinko šio visiems gerai žinomo pedagogo, tautodailininko mokslo draugai, kursiojai, bendradarbiai, mokytojai, buvę mokiniai, Leliūnų bendruomenės atstovai, jo kūrybos gerbėjai.

Antanas Štaras daug metų vadovavo Leliūnų vidurinei mokyklai, vėliau dirbo mokytoju, buvo visų gerbiamas ir mylimas už darbštumą, jautrumą, paprastumą. Įsitraukęs į visuomeninę veiklą, mėgęs sportą, diplo-

Turėjo ką pasakyti Antanas Štaras savo gerbėjams apie kūrybinį kelią.

Originaliai įrėminta prieverpstė tarsi išlieja į medžio višumą.

muotas fizikas medžio drožyba daugiau ėmė užsiimti išėjęs į pensiją. Jo rankų darbo originalios rodyklės, ženklai šiandien puošia Leliūnų miestelio gatves, sodybas. O kiek savo darbų yra išdalinęs draugams, artimiesiems, į Leliūnus atvykusiems svečiams iš svetur.

Daugiausia laiko ir jėgų Antanas skiria, kurdamas nepakartojamas ornamentuotas prieverpstes, rankšluostines, įvairius etnografinius buitinius įrankius.

Su Antano Štaro medžio darbų paroda uteniškai susipažįsta jau nebe pirmą kartą. Jo kūriniai buvo eksponuojami pačiuose Leliūnuose, Utenos rajono tautodailininkų parodose. Visai ne-

Prieverpstė – tarsi paveikslas.

seniai jo darbų paroda buvo surengta Utenos „Saulės“ gimnazijoje, kitose Utenos rajono švietimo įstaigose.

O štai šį sykį gausybė nepakartojamų Antano Štaro medžio drožinių uteniškius pradžiugino Utenos kraštotyros muziejuje. Vien tik tai prieverpsčių čia eksponuojama per septyniasdešimt vienetų. Ir jos viena už kitą dailesnės, išsiskiriančios savo forma, kompozicija, turiniu. Prieverpstės, rankšluostinės išdailintos įvairiausiai pjaustytais ir raižytais geometriniais ornamentais. Kai kurios prieverpstės įrėmintos originaliuose rėmeliuose, surastuose tiesiog gamtoje.

Kaip parodą atidariusi Utenos kraštotyros muzie-

jaus direktorė Lilija Jovarienė sakė, kiekvienas Antano drožinys yra savitas, subtilus, kam nors dedikuotas. Matyti, jog darbų autorius puikiai nusimano apie geometrines figūras, simetriją. Tautodailininkas sako, jog už tai esąs dėkingas savo mokytojui dailininkui Vytautui Petroniui, kuris kažkada mokykloje jam dėstė piešimo bei braižybos pamokas.

Tuo tarpu parodoje dalyvavęs Vytautas Petronis visai nuoširdžiai pasakė: „Antanas yra talentingas menininkas. Kuomet buvau paprašytas atrinkti geriausius jo darbus parodai, rengtai „Saulės“ gimnazijoje, aš tiesiog nežinojau, ką atrinkti, nes visi šio tautodailininko darbai yra nepaprastai talentingai sukurti. Kurį bepaimtumei jo kūrinį, jis padarytas kruopščiai, juvelyriskai, įdomios jo darbų kompozicijos. Antano kūryba gali įeiti į meno istoriją. Juk prieverpstės, rankšluostinės yra darbo priemonė, įrankiai. Bet kūrėjo rankose jie pasidarė dekoratyviniu menu. Jis turėdamas nepaprastą vaizduotę praktišką daiktą paverčia meno kūrinium“.

Dar giliau į Antano Štaro kūrybą žvelgia jo buvusi auklėtoja Valerija Karklinienė. Jo darbus mokytoja lygina su žinomo menininko Aleksandro Šepkaus juvelyrika. Jos nuomone, Antano darbai kai kuriais atžvilgiais

(Nukelta į 5 psl.)

Paprasta rankšluostinė menininko rankose gali virsti meno kūrinium.

Meno kūriniai, atspindintys mūsų tautos gyvenimo momentus

(Atkelta iš 4 psl.)

netgi lenkia Šepkiaus kūrybą. Juose glūdi didžiausi lietuvių liaudies meno turtai. Žavi Antano kūrinuose atsispindintys mūsų tautos gyvenimo momentai. Juose užfiksuoti svarbiausieji Lietuvos istoriniai įvykiai.

Papasakojęs apie savo kūrybinį kelią, atsakęs į parodos lankytojų klausimus, atskleidęs ne vieną medžio drožybos paslaptį, apdovanojęs artimiausius jam žmones savo kūrybos darbais, Antanas Štaras ir pats sulaukė daug nuoširdžių padėkos žodžių, gėlių, linkėjimų. Jį dar su viena paroda sveikino jo buvę mokytojai ir mokiniai, bendradarbiai, Leliūnų seniūnijos seniūnė Lina Petronienė, seniūnaitė Asta Tidikienė, bendruomenės vadovas Kęstutis Ūdras, Utenos rajono savivaldybės administracijos Kultūros skyriaus vyr. specialistė Zita Mackevičienė. Utenos kraštotyros muziejaus direktorė Lilija Jovarienė Antanui Štarui padovanojo 1812 metų verpsčių ir prieverpsčių (jų gausią kolekciją turi sukaupęs muziejus) katalogą.

Parodos pristatymo oficialiajai daliai pasibaigus, dar ilgai nesiskirstė renginio dalyviai – Antano Štaro mokslo draugai, mokytojai, bendradarbiai. Buvo apie ką pakalbėti, pasidžiaugti, prisiminti.

Juozas KAZLAUSKAS
Autoriaus nuotraukos

Juočių kaime stovi legendą liudijantis medinis kryžius

Šįmet sukanka 200 metų, kai Napoleono Bonaparto (1769 - 1821) kariuomenė žygiavo per Lietuvą. Vyko 1812 metų Prancūzijos - Rusijos karas, Napoleonas siekė išlaisvinti Prūsijos žemes (Lietuvos, Lenkijos) iš carinės Rusijos jungo.

Vilnių Napoleono armija užėmė 1812 m. birželio 28 dieną. Vėliau ji žygiavo į šiaurės rytus Utenos, Zarasų, Rokiškio link. Liepos viduryje Napoleono kariai pražygiavo pro Dubingius, Giedraičius, Molėtus ir ėjo Saldutiškio, Linkmenų, Dūkšto link. Dabartinio kelio, kuris vingiuoja iš Molėtų į Labanorą, tada dar nebuvo. Jis ėjo kita vieta.

Napoleono kariai žygiavo laukais, miškais. Ėjo pėsti, jojo raiti, vežė patrankas, maistą, šaudmenis ir kitus daiktus arkliais. Rusų kariuomenė traukėsi. Buvo susišaudymų. Vyko susirėmimas ir Juočių kaimo laukuose (apie 6 km nuo Molėtų).

Caro kariuomenės vadai žuvusių karių laidojimu beveik nesirūpino. Užkasdavo ten, kur kareivis krito. Napo-

leonas reikalavęs kiekvieno kario kapą pažymėti, kad vėliau palaikus galėtų perlaidoti.

Taip Juočių kaimo lauke atsiradęs žuvusio Napoleono armijos kario kapas. Gretimo kaimo gyventojas Antanas Maciulevičius pasakodavęs, kad prancūzų karį palaidojo ir jam kryžių pastatė Juočių kaimo kažkoks vyras.

Antano Maciulevičiaus sūnus Kazys, kuris dabar yra garbaus amžiaus ir gyvena Molėtuose, teigia, kad kryžius Juočiuose yra tas pats, kuris buvo pastatytas 1812 m. Tą patį tvirtina ir Sakalauskai, kurių žemėje po Juočių kaimo išsiskirstymo į vienkiemius liko stovėti kryžius. Vietiniai žmonės nuo senų laikų vadina jį Napoleono kryžiumi. Dabar jis yra prie pat kelio Molėtai - Labanoras.

Visą laiką Mindūnų krašto žmonės šį kryžių stropiai saugojo ir gerbė. Šeštinių ir kitomis progomis prie jo susirinkdavo, meldavosi. Ar po juo ilsisi kario palaikai, neaišku Niekas neprisimena, kad kapą kas nors būtų kasinėjęs.

Vietiniai gyventojai prie

Napoleono kryžius.

kryžiaus pasodino du beržėlius, kurie dabar dideli medžiai. Kryžmės galai nulūžinėję. Jonas ir Albertas Sakalauskai, prie kurių namų yra kryžius, pasirūpino apsauga: į žemę įskasė metalo gabalo juostą ir pritvirtino medinę kryžiaus dalį. Viršuje primontuotas metalinis kryželis. Mediena labai sunykusi, likusi tik

Autoriaus nuotr.

medžio šerdis. Manoma, kad kryžius pagamintas iš ažuolo.

Keliu Molėtai - Labanoras - Ignalina - Švenčionys kasdien važiuoja šimtai mašinų, bet retas vairuotojas atkreipia dėmesį į pakeleje po aukštais žaliais beržais stovintį, kaip žmonės vadina, Napoleono kryžių.

Algirdas MEILUS